

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1216224/3

בבית הדין הרבני האזורי טבריה

לפני כבוד הדיינים:

הרב חיים בזק – אב"ד, הרב שלמה שושן, הרב איתן זן בר

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד עופר בטאש)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אתי בן-סימון)

הנדון: כשלא נצברו זכויות אלא חובות האם הם מתחלקים במסגרת איזון נכסים

החלטה

ענין החלטה זו - הכרעה בשאלת חובת איזון בחובות הצדדים, כשלצד אחד אין זכויות לחלוק בהן.

במסגרת תביעה רכושית בין הצדדים, התקבלה חוות דעת אקטוארית, ולפיה סך חובות התובע (בקיצור הרכב זכויות פנסיוניות ואחרות) 188,414 ש"ח. סך זכויות האישה לאיזון מיידי לפי האפשרות הראשונה - 111,882 ש"ח.

על פי החוק האישה צריכה לחלוק עם התובע במחצית זכויותיה דהיינו 55,941 ש"ח.

בקשתה של הנתבעת להוציא את החובות מכלל האיזון.

השאלה הנשאלת היא האם היא צריכה האשה לחלוק עם התובע במחצית חובותיו בסך 94,207 ש"ח.

טענות התובע

בהתאם להוראות החוק והנוהג על הצדדים לחלוק בשווה חובות וזכויות.

במהלך חיי הנישואין הצדדים חיתנו ארבעה מתוך חמשת ילדיהם, חיו חיי שיתוף כלכלי מלאים ואף רכשו דירה שנרשמה בבעלות משותפת של הצדדים.

החובות נוצרו בשל ניהול חיי משפחה והוצאות משותפות ואין לנתבעת דרך לחמוק מהם.

לפני 8 שנים פתחה הנתבעת חשבון נפרד כדי שיהיה לה אפשרויות לממש רכישת מוצרים אישיים, משמע לא היה בדעתה לבצע הפרדה רכושית. חיי הצדדים המשיכו באופן שגרתי ואף בשנת 2018 מימנה הנתבעת נסיעה משפחתית לאומן. בחקירתה אישרה הנתבעת כי כל אותו הזמן המשיך התובע לממן את תשלומי החשמל, ארנונה ומשכנתא, ובאותו חשבון נוצרו החובות המדוברים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התובע הסביר לבית הדין כי החובות בחשבונו בסך כ-208,000 ש"ח נגרמו בשל הוצאות שוטפות של קניות מזון, נסיעות בחורי הישיבה, ארנונה ותשלומי משכנתא, שעה שהאישה לא עבדה כשהייתה חולה.

חלק מהחובות נגרמו בשל תשלום נדוניה בשל נישואי שלושת ילדיהם, האישה שיתפה פעולה בכל מפגשי התנאים ואף חתמה על אחד מהם התחייבות בסך 70,000 ש"ח, מעולם לא התנגדה להסכמים אלו, וקיימה חיים משותפים כל אותה שעה. כמו כן התחייב לבן נוסף 70,000 ש"ח ולבן אחר 50,000 ש"ח.

לא הוכחה טענת הנתבעת כי חובות אלו נוצרו בשל שיפוצי התובע בנכס שירש.

הנתבעת טענה שלא ידעה מההתחייבות שנתן האב לבן השלישי בסך 50,000 ש"ח, ואילו הייתה יודעת ייתכן שהייתה נותנת, הרי שגילתה דעתה שנוח לה בכל מתן הנדוניה והתנאים עליהם התחייב התובע, לטענתו בהסכמה המלאה של אשתו דאז.

טענות הנתבעת

לדברי האישה, התובע הצהיר לפרוטוקול מתאריך ח' באדר תש"פ (4.3.20), כי האישה לא השתתפה בהוצאות הבית במהלך נישואיהם. זאת ועוד, התובע הודה שאינו זוכר אם החובות נוצרו כדי לקדם את עסקיו.

עוד טוענת האישה כי הבעל נטל עשרות אלפי ש"ח מחשבונו כדי לשפץ דירה שקבל בירושה, ולכן אין עליה החובה להתחלק בחוב זה. כמו כן התובע החליף רכבים והתחייב בכספים ללא ידיעת או הסכמת האישה.

התובע הודה שאת תשלומי הנדוניה לבן השלישי עשה על דעתו בלבד והסתמך על הסכמתה לנדוניה שניתנה לבנים הקודמים.

על טענת התובע כי לבן הראשון התחייבו האישה והבעל כ"א בסך 35,000 ש"ח ומשלא קיימה האישה את חלקה, הוא שילם את הסך כולו, משיבה האישה כי מעולם לא הסכימה להעביר מחלקה סכום כלשהו לתשלום הנדוניה לבנים, ודברי התובע מאששים זאת. בהסכם התנאים של הבן השני התובע הוא זה שחתם אלא שמחק את חתימתו, לטענתה לא ייתכן שרב חרדי היה חותם על הסכם עם אישה לולי בעלה.

לדברי האישה, פתיחת חשבונה הפרטי של האישה מוכיחה את אחריותו הבלעדית של התובע לחובותיו. התובע פתח שני חשבונות על שמו וניהל את חשבונותיו באופן עצמאי ובלעדי ומשכן אין לאישה כל אחריות על החובות שהצטברו בחשבונות הללו.

החלטת בית הדין

מעיון בפסיקת בתי המשפט עולה כי התחבטו בשאלה זו.

בפסיקה נקבע כי מקום שנוצרו חובות במהלך העסקים הרגיל של בן זוג, בעסק שייצר פרנסה לרווחת המשפחה כולה, הרי מדובר בחובות משותפים. לעומת זאת חובות שנוצרו כתוצאה מפעילות חריגה של אחד מבני הזוג, חובות בעלי אופי אישי או חובות שנוצרו תוך הפרת אמון

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מצד הבן הזוג שיצר אותם, אינם מהווים חובות בני איזון. (תמ"ש (י"ם) 2130/07 נ.ק. ג' ל.ק. 6.10.2011)). כלל זה נקבע לכתחילה ביחס לבני זוג שחלה עליהם הלכת השיתוף בנכסים, אולם הלכה זו הוחלה גם על זוגות שנישאו לאחר שנת 1974 ואשר חל עליהם הסדר איזון המשאבים שבחוק יחסי ממון. (ראו ע"מ (י-ם) 821/05 ש.א.נ' ש.ג. ואח' (12/11/06)).

מבחינה משפטית אין וודאות כי ניתן לחייב את האישה לשאת במחצית חובו של האיש, וזאת גם אם אכן היה מוכח כי מדובר בחוב שנוצר מניהול העסק, שכן ספק אם ניתן לערוך איזון משאבים רק לגבי חובות כאשר אין לבני הזוג כל נכסים העומדים לאיזון.

הפסיקה הענפה הדנה בשאלת חלוקת החובות בין בני זוג נידונה בעיקרה בהקשר לחזקת השיתוף, החלה על זוגות שנישאו לפני שנת 1974. מהפסיקה העוסקת בחזקת השיתוף, עולה כי הרציונל העומד מאחורי תפיסה זו דורש שיתוף שווה לעניין החובות בדיוק כפי שהוא קיים לעניין הזכויות (זאת למעט חובות בעלי אופי אישי וכיו"ב, כפי שצויין לעיל). כפי שבא בפסק דין רע"א 8791/00 אניטה שלם נ' טווינקו בע"מ:

"אכן, כפי שמטרתה המרכזית של הלכת השיתוף בזכויות הינה להבטיח חלוקה צודקת ושוויונית של הזכויות שנצברו במהלך החיים המשותפים, כך מטרתה המרכזית של הלכת השיתוף בחובות הינה להבטיח חלוקה שווה וצודקת של החובות שנצברו במהלך החיים המשותפים."

אולם כאמור, כל אלה נידונו בעיקר בהקשר לחלוקת החובות בין בני הזוג על פי הלכת השיתוף. ביחס לחלוקת החובות לפי חוק יחסי ממון כאשר אין נכסים לאיזון - אין עדיין הכרעה של ביהמ"ש העליון.

סעיף 6(א) לחוק יחסי ממון קובע:

"לצורך איזון המשאבים לפי סעיף 5 יש לשום את נכסי כל אחד מבני הזוג, פרט לנכסים שאין לאזן שווים; משווי הנכסים האמורים של כל בן-זוג יש לנכות את סכום החובות המגיעים ממנו, למעט חובות בקשר לנכסים שאין לאזן שווים."

ישנה מחלוקת בין מלומדים האם האיזון על פי חוק יחסי ממון כולל גם איזון הפסדים, כלומר - האם ניתן לנכות מן הנכסים בני האיזון חובות ששיעורם הכולל עולה על שווי הנכסים ולערוך "איזון שלילי", או שמא האיזון נעצר בספרת האפס ואין מתחשבים בהפסדים.

עמדת פרופ' רוזן-צבי, בספרו חוק יחסי ממון, 343-345 הינה:

"במסגרת הלכת השיתוף זכאי בן-הזוג בזכויות כבר במהלך הנישואין, אך נושא גם במכלול החבויות. בהסדר איזון אין כל שיתוף במהלך הנישואין. לכאורה אין בני-הזוג נהנים האחד מרכושו של האחר ואין גם כל אחריות הדדית לחובות. השיתוף מתחיל ונגמר למעשה באותו הרגע. ממילא אין כל טעם וסיבה לגרום לכך שהסדר שיתוף דחוי, המתקיים לראשונה עם פקיעת הנישואין, יחול לטובתם של הנושים בלבד. איזון הפסדים לא ייצור איזון משאבים בין בני-זוג אלא איזון בין נושים לבין בן-זוג. לא נראה לנו כי זו הייתה כוונת המחוקק."

[...]

איזון הפסדים היה מטיל אחריות הדדית לחובות כל אחד מבני-הזוג, בעוד המחוקק קבע בסעיף 4 במפורש כי אין בכריתת הנישואין או בקיומם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כשלעצמם כדי להטיל על בן-זוג אחריות לחובות השני. זאת ועוד, המחוקק דחה הצעה להסדר חלקי של אחריות הדדית לגבי חובות הנוגעים למשק-הבית, על אחת כמה וכמה שלא התכוון להטיל בעקיפין אחריות הדדית כללית לחובות. גם ההפרדה בין סעיף 5 לחוק, העוסק בהסדרה של זכות האיוון, לבין סעיף 6, שענינו ניכוי חובות בני-איוון מן הנכסים בני-האיוון, מלמדנו שהסדר האיוון מכיר ערכים חיוביים בלבד בעוד שאלת ניכוי החובות מוסדרת בנפרד

מסקנתו של פרופ' רוזן-צבי, הינה כי "חוק יחסי ממון בין בני-זוג ענינו איוון בערכים חיוביים בלבד. יש, אפוא, להיעצר בכל מקרה בספרת האפס."

כנגדו סובר פרופ' אוריאל פרוקצ'יה, במאמרו: "יחסי ממון בין בני זוג בפשיטת רגלו של אחד מהם" משפטים ז' בעמ' 306-306, כי האיוון יכול להביא גם להטלת חיוב על בן הזוג אף כשאין נכסים חיוביים לחלוקה:

"אנו היינו נוטים לדחות טעמים אלה, ולאפשר איוון גם בין שני מספרים שליליים, או בין מספר אחד חיובי למספר אחד שלילי [...] שאין זה הוגן לאפשר לבן-הזוג לאחוז בחבל משני קצותיו, קרי ליהנות מנכסי בן-זוגו כשיש לו עודף נכסים על התחייבויות, אך להתנער מחובותיו אם יש לו עודף התחייבויות על נכסים. השותפות בין בני זוג מחייבת, לדעתנו, להשתרע על ההנאות והקשיים גם יחד."

בפסיקת בתי המשפט לענייני משפחה ניתן למצוא ביטוי לשתי העמדות. השופטת גאולה לוי התייחסה לשאלה זו באופן מפורש בתמ"ש (ב"ש) 8102-00 י. ב נ' מ. ב (13.1.12) בו ציינה כי היא מקבלת את גישת פרופ' רוזן-צבי:

"לעמדה זו בדבר פרשנות סעיף 6 לחוק יחסי ממון נוטה אני להסכים. גם דעתי נוטה לכך שחוק יחסי ממון ענינו איוון בערכים חיוביים בלבד, מהטעמים שפירט פרופ' רוזן-צבי. אין לבסס על החוק תביעות שתכליתן איוון בערכים שליליים, כדוגמת התביעה שלפניי. קל וחומר שלא ניתן לבסס על הוראות החוק תביעה שכל עניינה איוון בחובות ספציפיים, להבדיל מעריכת איוון משאבים כולל של הנכסים של בני הזוג, והפחתת החובות. תביעה מסוג זה נגועה גם בחוסר הוגנות. מי שמבקש לחייב את בן זוגו על יסוד חיי הנישואין והשיתוף, מצופה כי יבקש גם להנות את בן זוגו מפירות הנישואין."

על עמדתה זו חזרה בתמ"ש (ב"ש) 47859-07-11 נ.ל נ' ס.ל (27.1.15) בו פסקה:

"לטעמי התובע אינו יכול לקבל סעדים ביחס לחובות אלה במסגרת תביעה לאיוון משאבים, כאשר אין במאזן נכסים חיוביים (זכויות) אלא נכסים שליליים בלבד (חובות)".

גישה שונה ניתן למצוא בפסק דינו של השופט שמואל בר יוסף בתמ"ש (ת"א) 35366-01-14 ת.ה נ' ע.י.ה. (12.9.15):

"א. היותו של חוב בר-איוון איננה נקבעת בהתאם לקשר שיש לחוב עם נכס בר-איוון [...] חוב דינו כדין כל נכס אחר והיותו בעל ערך שלילי איננה מעלה ואיננה מורידה [...]"

ב. המסקנה האמורה מתבקשת גם מלשונו של סעיף 6(א) לחוק, הדין במנגנון האיוון וקובע לאמור: "לצורך איוון המשאבים לפי סעיף 5 יש לשום את נכסי כל אחד מבני הזוג, פרט לנכסים שאין לאזן שווים; משווי הנכסים האמורים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

של כל בן-זוג יש לנכות את סכום החובות המגיעים ממנו, למעט חובות בקשר לנכסים שאין לאזן שווים". מהתיבה "החובות המגיעים ממנו" המוסבת על בן הזוג ולא על נכסים כאלה או אחרים, אנו למדים שכל החובות, להוציא אלה שהוחרגו (כמבואר לעיל) הינם בני-איזון."

הקדמנו את עמדת המשפטנים כדי להציג את הספק בפרשנות החוק.

עמדתנו היא, שיש להעדיף את הפרשנות שאיננה מחייבת את הנתבעת להשתתף בחובותיו של התובע (פרט לחלקה בחוב בגין נישואי הבן [נ'] וכפי שיובהר להלן). לשונו של סעיף 6(א) לחוק תומכת בפרשנות זאת, ואילו הגישה האחרת נתמכת בפלפולים משפטיים שאינם מתיישבים עם פשוט לשון החוק. זאת ועוד, במקרה של ספק יש להעדיף את הפרשנות הקרובה ביותר לעקרונות המשפט העברי, ועל פי ההלכה אין האישה מחויבת בפרנסת הבית והתשלומים הקשורים בכך כולם מוטלים על אבי המשפחה. ואף על פי שהחוק הפקיע זאת לעניין איזון הזכויות, הדברים אמורים לגבי בעל שצבר זכויות יותר מחובות. אך כאשר החובות עולים על הזכויות ויש ספק בפרשנות החוק - המוציא מחברו עליו הראיה, ולכן לא יוכל הבעל לשעבר להוציא מידי האישה את חלקה היחסי בחובותיו.

ספיקות נוספים

יש להוסיף לכך גם ספיקות נוספים:

ייתכן שחלק מהחוב נגרם מהלוואות שלקח לצורך עסקיו, וכמו שטען בפני בית הדין: "יכול להיות, אינני זוכר", והדבר מעמיד בספק נוסף את זכותו להחזר עבור החוב.

בנוסף התובע הוציא כספים על פי שיקול דעתו הבלעדי, לאישה לא הייתה כל יכולת להגביל, למתן או לשנות את החלטותיו הכלכליות, משכך מוטל ספק גדול על מחויבותה להוצאות שלא ניתנה לה כל סמכות להתערב בהן. וכי יעלה על הדעת לאזן בזבזנות חריגה של אחד הצדדים, גם אם כל ההוצאות היו לחשבון הבית? אין הדבר מצדיק מחויבות של האישה שעה שנצברו חובות כה כבדים ללא ידיעתה וללא הסכמתה. כמו כן לגבי ההוצאות עבור שני הבנים שהאישה לא חתמה על שטרי התנאים שלהם ולא גילתה דעתה בנטילת מחויבות משותפת למתן לבנים, אי אפשר לחייבה.

באשר לוורט של הבן [נ'], שבו חתמה האישה בלבד על ההסכם - הדבר ברור שהיא חתמה בשם שני ההורים, ועל כן, ההתחייבות שלה על מחצית הסכום מחייבת אותה לשאת בחלק שלה. אין מקום לטענה שהיא טענה כלפי התובע מדוע שילם את כל הסכום ולא הניח לה להתמודד מול הבן עם החלק שלה. החוב היה מוטל על שני הצדדים יחד וכל אחד לחוד ואין כאן דין פורע חובו של חברו, אלא כדין פורע חוב משותף שהוא רשאי לדרוש החזר חלקו מהצד השני. כך נפסק בשולחן ערוך חו"מ סי' עז ס"א:

"שנים שלוו כאחד, או שלקחו מקח אחד, (או שקבלו פקדון ביחד) (המגיד פכ"ה), בין בשטר בין בעל פה) (ב"י), שניהם ערבים זה לזה אף על פי שלא פירשו [...] ואם פרע אחד מהם כל החוב, חוזר וגובה מחברו חלקו."

ושם בסעיף י':

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

”איש ואשתו שלוו מאחד, היא חייבת לפרוע החצי מכתובתה. ואם הבעל או יורשיו פרעו כל החוב, חוזרים ונפרעים ממנה החצי.”

מאידך, לא ניתן לחייב את הנתבעת בכל הסכום, למרות שחתמה לבדה, מכיוון שהתובע הודה שהתחייבות הייתה בשם שניהם, וכך כאשר שילם את כל הסכום, הוכיח בזה שגם הוא התחייב לפחות במחצית. בהתאם לכך, על הנתבעת להעביר, מלבד מחצית זכויותיה הפנסיוניות, גם 35,000 ש"ח - מחצית הסכום שהתחייבה עליו בוורט.

לכן סה"כ על האשה הנתבעת להעביר לתובע 90,941 ש"ח.

לכאורה היה מקום להורות על חלוקת כל זכות במועד הבשלתה כפי האפשרות השנייה שבחוות הדעת האקטוארית, אולם, מאחר שהאפשרות הזאת עשויה לסרב לאוד את המנגנון של חישוב הזכויות, לפיכך אנו מחייבים את הנתבעת לחלוק פי האפשרות הראשונה ועל כן עליה להעביר עד כ"ח בטבת תשפ"ב (1.1.2022) 50,941 ש"ח. ולאחר מכן בתשלומים חודשיים בסך 1,000 ש"ח ב 40 חודשים הבאים.

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים

ניתן ביום ל' בתשרי התשפ"ב (06/10/2021).

הרב איתן זן בר

הרב שלמה שושן

הרב חיים בזק – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה